

دانشگاه علوم پزشکی تهران

دانشکده پزشکی

پایان نامه برای دریافت درجه دکتری تخصصی PhD

عنوان:

**بررسی ملاحظات اخلاقی در ارائه خدمات پزشکی با استفاده از روش
فناوری های نوین ارتباطی در حوزه سلامت الکترونیکی**

نگارنده:

حمید شفیع زاده

اساتید راهنما:

دکتر باقر لاریجانی

دکتر ریتا مجتهدزاده

اساتید مشاور:

دکتر احسان شمسی کوشگی

دکتر سحر ناز نجات

سال دفاع: ۱۴۰۰

شماره پایان نامه: ۲۹

بررسی ملاحظات اخلاقی در ارائه خدمات پزشکی با استفاده از روش فناوری های

نوین ارتباطی در حوزه سلامت الکترونیکی

مقدمه:

پزشکی از دور (دور درمانی، پزشکی از دور) روشی است که زایش و حیات خود را مدیون سیستم های پیشرفته ارتباط از راه دور می باشد. وسایل ارتباط از راه دور تمام ابعاد زندگی انسان، از جمله خدمات پزشکی را متحول کرده است.

در این روش ما می توانیم بیشتر خدمات پزشکی و بهداشتی را از راه دور به متقاضی ارائه کنیم. پزشکی از دور در واقع مهمترین و اصلی ترین بخش از سلامت الکترونیکی می باشد. سلامت الکترونیکی روشی جدید در ارائه مراقبتهای بهداشتی، تشخیصی و درمانی است، که در آن از سیستم های الکترونیکی و روش های ارتباطی نوین استفاده می شود. در این روش خدمات مختلفی از قبیل تشکیل پرونده الکترونیکی برای بیمار، پزشکی از دور، مشاوره، پایش، آموزش و اطلاع رسانی به کادر درمانی از راه دور ارائه میشود.

در ابتدا برای بیماران، پذیرش این روش درمانی دشوار و نامانوس می باشد، زیرا بیماران سال ها بود که از نزدیک پزشک درمانگر یا جراح خود را ملاقات می کردند، اما اکنون با شرایطی روبرو می شوند که از حضور پزشک خبری نیست، البته تاثیرات پزشکی از دور فقط شامل مسائل بالینی نمی شود بلکه تمام حوزه های علم پزشکی، از آموزش گرفته تا مسائل مدیریتی و درمانی و بهداشتی را تحت تاثیر قرار می دهد.

این روش توانسته است به مرور جای خود را در حوزه سلامت باز کند، به الطبع این روش مسائل حقوقی و اخلاقی جدیدی را ایجاد نموده است که برای رفع این مسائل لزوم وجود یک راهنمای حقوقی و اخلاقی به خوبی حس می شود. این پژوهش به دنبال بررسی چالش های اصلی این حوزه و پیشنهاد پیش نویس اولیه برای ملاحظات اخلاقی در پزشکی از دور (پاد) می باشد.

روش اجرا:

در این پژوهش از دو نوع مطالعه کتابخانه‌ای و کیفی استفاده شده است که در نهایت منجر به تدوین پیش نویس اولیه برای ملاحظات اخلاقی در پزشکی از دور شده است.

مطالعات کتابخانه‌ای: با استفاده از یک سری کلید واژه‌ها از طریق جستجوی اینترنتی در منابع موثق علمی صورت گرفت. همچنین کتب و مقالات و پایان نامه‌های چاپ شده در این زمینه مورد بازبینی قرار گرفت که در نهایت منتهی به تهیه یک متن برای راهنمای سوالات مصاحبه این پژوهش شد. همچنین در این مطالعات به بررسی روش و متد دیگر محققین دیگر مناطق دنیا برای بدست آوردن گایدلاین برای پزشکی از دور پرداخته شده است. در نهایت اصلی ترین گایدلاین‌های موجود در مورد پزشکی از دور مورد بررسی قرار گرفت.

مطالعه کیفی: متد جمع‌آوری اطلاعات در این مطالعه، مصاحبه نیمه ساختار یافته و هدفمند با ۴ گروه زیر بود:

الف- پزشکان دارای تجربه پزشکی از دور، ب- بیماران دارای تجربه پزشکی از دور، ج- متخصصین اخلاق پزشکی، د- متخصصین انفورماتیک پزشکی

پس از انجام ۴۸ مصاحبه، آن مصاحبه‌ها به دقت پیاده شد، سپس گویه‌های بدست آمده از مصاحبه‌ها، استخراج شده و کدهای پیشنهادی با مشورت اساتید نوشته شد. سپس این کدها در ۵ جلسه، بحث گروهی صاحب نظران با متخصصین دعوت شده مورد بررسی و بازبینی قرار گرفت که در نهایت پیش نویس پیشنهادی برای ملاحظات اخلاقی در پزشکی از دور شامل یک مقدمه، ۵ ملاحظه کلی و ۲۵ بند نوشته شد. این پژوهش در بازه زمانی بهار ۱۳۹۷ لغایت ۱۴۰۰ شمسی در گروه اخلاق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد.

یافته‌ها:

مطالعات کتابخانه‌ای: برای انجام مطالعات کتابخانه‌ای جستجوی منظم و مدونی در پایگاه معتبر به زبان انگلیسی و فارسی با استفاده از کلمات کلیدی انجام شد که حاصل آن آشنایی با دیدگاه اندیشمندان و پژوهشگران در مورد چالش‌های اخلاقی در پزشکی از دور بود که اصلی ترین آنها مربوط به مشکلات ارتباط پزشک و بیمار، رضایت آگاهانه، راز داری و حریم خصوصی، و بیمه و

مکانیسم جبران خسارت می شد. همچنین گایدلاین های انجمن جهانی پزشکان، کمیته دائمی پزشکان اروپا و کشور سنگاپور در مورد ملاحظات اخلاقی در مورد پاد مورد بررسی قرار گرفت.

مطالعات کیفی: با توجه به مطالعات انجام شده و استخراج مهمترین چالش های اخلاقی پاد و مزایا و محدودیت های آن یک راهنمای پرسشگری با ۶ سوال اصلی طراحی شد و با ۴۸ نفر مصاحبه انجام گرفت. از آنالیز مصاحبه ها، ۳۷ گویه بدست آمد که در ۲ طبقه مزایای پزشکی از دور و محدودیت های پزشکی از دور دسته بندی شدند. برای طبقه مزایای پزشکی از دور ۳ زیر طبقه: افزایش اتونومی و کرامت، سود رسانی بیشتر، گسترش عدالت، در نظر گرفته شد و برای طبقه محدودیت های پزشکی از دور، ۴ زیر طبقه: خدشه به درمان استاندارد، افشای راز، جعل هویت، کاهش عدالت، در نظر گرفته شد. سپس با توجه به مفاهیم بدست آمده با راهنمایی اساتید پیش نویسی برای ملاحظات اخلاقی پزشکی از دور در یک مقدمه و ۳۵ بند نوشته شد سپس در ۵ مرحله اکسپرت پنل دیسکاشن توسط متخصصین اخلاق پزشکی و پزشکان دارای تجربه پزشکی از دور و انفورماتیک پزشکی مورد چکش کاری قرار گرفت و به شکل یک بیانیه که شامل یک مقدمه و ۵ ملاحظه کلی و ۲۵ بند مورد تصویب قرار گرفت

بحث:

یکی از سندهای بالا دستی در مورد ملاحظات اخلاقی منشور حقوق بیمار در ایران می باشد، برای تطبیق این پژوهش با منشور حقوق بیمار جهت نداشتن اختلاف، بندهای اصلی منشور حقوق بیمار با بیانیه صادر شده در این پژوهش مورد بررسی و مقابله قرار گرفت. همچنین برای بررسی نقاط ضعف و قوت احتمالی بیانیه صادر شده در این پژوهش، این بیانیه با گایدلاین های انجمن جهانی پزشکان، انجمن دائمی پزشکان اروپا و کشور سنگاپور در مورد پزشکی از دور مورد تطبیق قرار گرفت. این تطبیق نشان داد که چالش ها اخلاقی در پزشکی از دور (پاد) بسیار به همه شبیه می باشند، عمدترین این چالش ها موضوع ارتباط بین پزشک و بیمار، رازداری و حریم خصوصی، رضایت آگاهانه و خسارت بود. لذا کدهای ارائه شده هم تا حدودی زیادی شبیه هم می باشد با توجه به بررسی دیگر گایدلاین ها و مطالعات انجام شده در ادامه پیشنهاد هایی برای مطالعات بعدی ارائه شد.

کلمات کلیدی: پزشکی از دور، سلامت الکترونیکی، سلامت موبایلی، اخلاق، کد، گایدلاین